

Огерук І.С.

*Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького,
доцент кафедри кримінального права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент*

«СЛІДОВА КАРТИНА» ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ КРАДІЖКОЮ НАФТОПРОДУКТІВ ШЛЯХОМ ВРІЗКИ В ТРУБОПРОВІД

Термін «слідова картина» вперше використав у криміналістиці М.В. Салтевський, який зазначив, що «слідова картина» у широкому її розумінні утворюється як наслідок вчинення злочину та є одним із елементів криміналістичної характеристики злочинів» [Салтевський М. В. О структуре криминалистической характеристики хулиганства и типичных следственных ситуациях / В. М. Салтевский // Криминалистика и судебная экспертиза. - К., 1982. - Вып. 25. - С. 14]. В подальшому він визначив, що «слідова картина» - поняття дещо умовне, близьке до поняття «слідова обстановка» або «інформаційне середовище», що включає як матеріальні, так і ідеальні відображення. Тобто, «слідова картина» як елемент криміналістичної характеристики являє собою абстрактну модель слідів злочину, що відображаються в матеріальному середовищі внаслідок його вчинення [Салтевський М. В. Навчально-довідковий посібник з криміналістики / Салтевський М. В., Лукашевич В. Г., Глібо В. М. - К. : ВПОЛ, 1994. - С. 150, 151].

«Слідова картина» є обов'язковим елементом криміналістичної характеристики крадіжок нафтопродуктів, що вчиняються шляхом врізки в трубопровід, оскільки її зміст виступає практичним інструментом і своєрідним орієнтиром у виборі напрямків розкриття та розслідування таких злочинів.

Врізка - це незаконне підключення до трубопроводу, тобто підключення запірною пристроєм з відвідною трубою протяжністю від десятків метрів до кількох кілометрів, який використовують для відбору продукції, що транспортується, з метою її переробки або реалізації [Сучасні прилади для пошуку місць незаконних підключень до нафто- і газопроводів // Сучасна спеціальна

техніка : наук.-технічний вісник / НДІ МВС України. - К., 2008. - №1-2. - С. 80]. Вихід врізки - це кінцева точка відвідної труби, протилежна точці підключення до трубопроводу. Вихід врізки облаштовується в лісосмугах, покинутих приміщеннях та інших місцях, які дозволяють його добре замаскувати та з високою долею ймовірності убезпечити від випадкового виявлення.

Сліди злочину, пов'язаного із викраденням нафтопродуктів шляхом врізки в трубопровід найбільш зосереджені в:

- місці підключення врізки до трубопроводу;
- місці виходу врізки;
- місці зупинки транспортних засобів, в які завантажувалася викрадені нафтопродукти.

На місці злочину можуть залишатися такі сліди:

- сліди несанкціонованого відбору нафтопродуктів з трубопроводу;
- сліди транспортних засобів, які використовувалися для транспортування викрадених нафтопродуктів;
- сліди осіб, які облаштовували врізку або використовували її для несанкціонованого відбору нафтопродуктів;
- сама врізка як слід-предмет;
- сліди маскування виходу врізки.

Несанкціонований відбір нафтопродуктів злочинцями проводиться за допомогою обладнання, яке виготовлено в кустарних умовах. Відповідно, ні про яке дотримання технічних норм, які застосовуються до відбору нафтопродуктів із трубопроводу, мова йти не може. Тому на місці вчинення злочину досить часто залишаються сліди розливу та підтікання нафтопродуктів як на землі, так і у прилеглих водоймах.

Як правило, врізка розташовується подалі від населених пунктів. Облаштованих шляхів у такій місцевості немає. Транспортні засоби, які використовуються зловмисниками для транспортування викраденої сировини рухаються або по ґрунтових дорогах, або по пересічній місцевості. Відповідно, на вологих ділянках таких доріг або на ґрунті поблизу врізки можна знайти сліди шин

вказаних транспортних засобів. Крім цього, враховуючи те, що зловмисниками для транспортування викраденої сировини, використовується транспорт, який експлуатується досить тривалий час, на місці зупинок та тимчасових стоянок зазначених автотранспорту поблизу врізки можуть залишатися сліди, які утворилися внаслідок підтікання робочих рідин транспортного засобу (мастила, охолоджувальної рідини тощо). Також можливі сліди контакту габаритних частин зазначених транспортних засобів із окремими перепонами, якими можуть виступати частини дерев, кущів, окремих будівель тощо.

Особи, які облаштовували врізку або використовували її для несанкціонованого відбору нафтопродуктів, можуть залишати сліди взуття на вологих ділянках ґрунту, особисті речі та інші предмети (як викинуті свідомо, так і загублені). В окремих випадках, на місці врізки залишаються інструменти або пристосування, якими користувалися в ході несанкціонованого відбору нафтопродуктів. Відповідно, є можливим отримання відбитків пальців рук вказаних осіб.

Сама врізка, як раніше зазначалося - це запірний пристрій, під'єднаний до трубопроводу, поєднаний із відвідною трубою. Врізка може обладнуватися як напірним, так і крапельним способом. Використання напірного способу передбачає прямий відбір сировини із трубопроводу, використовуючи тиск, який створюється для транспортування корисної копалини всередині транспортної артерії. Однак, відкриття запірного пристрою з метою несанкціонованого відбору сировини провокує різке зниження тиску всередині трубопроводу. Таким чином, перевагою даного способу є швидке, без використання додаткових пристроїв, наповнення тари, призначеної для транспортування викраденого, та можливість здійснення несанкціонованого відбору в будь-який момент. Недоліком - можливість викриття часу вчинення злочинної оборудки та приблизного місця розташування врізки шляхом відстеження перепадів тиску на різних ділянках трубопроводу. Крапельний спосіб передбачає використання накопичувальної ємкості, в яку сировина із трубопроводу ледь просочується. Перевагою даного способу є неможливість відстеження часу та місця вчинення викрадень, а недоліком -

здійснення відбору в певний час (по мірі заповнення накопичувальної ємкості), необхідність використання додаткових засобів для перекачування викраденого із накопичувальної ємкості в тару для транспортування та додаткові заходи маскування вказаної ємкості (її об'єм повинен бути порівняно великим, що не здійснювати відбір занадто часто, вказуючи місце розташування врізки).

Маскування є неодмінним атрибутом облаштування врізки в трубопровід. Маскується, як правило, вихід врізки, оскільки саму врізку, в більшості випадків, підключають до підземних трубопроводів, а місце підключення засипають землею. На місцевості вихід врізки маскується шляхом укриття у виритих траншеях, на які зверху настиляється своєрідний поміст із подальшим маскуванням схованки шаром ґрунту, опалого листя, сухого хмизу тощо. Використання покинутих приміщень надає можливість зловмисникам розташувати вихід врізки у підвалах вказаних приміщень, а при їх відсутності - облаштувати схованку за типом підвального приміщення.

Таким чином, «слідова картина» на місці крадіжки нафтопродуктів з трубопроводу, яке здійснюється шляхом врізки в трубопровід, є унікальною та дає змогу вирізнити дане злочинне діяння завдяки характерним слідам, залишених злочинцями. Яскравою особливістю такої «слідової картини» є сама врізка. Вона, а також інші сліди дозволяють зорієнтуватися у подальшому виборі напрямків розкриття та розслідування зазначених злочинів.